

matycznymi glonów głównie słodkowodnych ale też i morskich: sinicami, innymi jeszcze zielenicami, różnowiciowymi (*Vaucheria*), chloromonadami, okrzemkami, krasnorostami i ramienicami. Opisał wiele nowych dla nauki taksonów, w tym liczne rodzaje, np. *Leptosiroopsis*, *Oncosaccus*, *Westellopsis*, *Sphaerodictyon*, *Echinocoleum* (wspólnie z Lee) i *Diclostera* (wspólnie z Wei i Hu).

Poświęcono mu następujące eponimy: rodzaj *Jaoia* Fan zastępujący jego *Coelodiscus*, oraz rodzaj i gatunek *Jaoniella planktonica* Skvortzov.

Do końca swoich dni Profesor Jao był w kontakcie ze swoim Instytutem i uczniami; wraz z nimi obchodził jubileusz 95 lecia urodzin. Pozostawił po sobie dobrą pamięć jako uczony najwyższej klasy, opiekuńczy pedagog, człowiek życzliwy ludziom i utalentowany artysta.

Szczegóły z życia Profesora Jao zaczerpnęłam z notatki zrobionej dla mnie życzliwie przez Profesora Hu, Dyrektora Zakładu Fykologii w Instytucie Hydrobiologii Chińskiej Akademii Nauk, i z przysłanej mi przez niego odbitki artykułu [5]. Profesorowi Hu zawdzięczam też fotografię Profesora Jao wykonaną w 1996 roku. Za to wszystko bardzo mu jestem wdzięczna.

Fot. 1. Profesor Jao z żoną w 1996 roku.

Phot. 1. Professor Jao with his wife in 1996.

We wspomnianym artykule załączono bibliografię blisko 50 ważniejszych publikacji Profesora Jao.

LITERATURA

- [1] JAO C.-C. 1935. Studies on the freshwater algae of China. I. *Zygnemataceae* from Szechwan. *Sinensia* 6: 551–645.

- [2] JAO C.-C. 1979. Monographia *Oedogoniales* Sinicae. Science Press, Gougishudia, Beijing, ss. I-IV, 1–536, 115 pls.
- [3] JAO C.-C. 1988. *Zygnemataceae*. Flora algarum sinicarum aquae dulcis. T. I. Consilio Florarum Cryptogamarum Sinicarum, Academiae Sinicae edita. Science Press, Beijing, ss. I-V, 1–228.
- [4] TAYLOR W. R. 1937. Marine algae of the Northeastern coast of North America. Univ. Michigan Press, Ann Arbor, ss. IX, 427. (Second revised edition, 1957).
- [5] WYNNE M. J. 1997. Chin-Chih Jao. *Phycological Newsletter*, 34(2): 7–11.

Jadwiga SIEMIŃSKA

ROCZNICE, JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

PRO MEMORIA

- **200 rocznica urodzin Aleksandra Zawadzkiego (6 V 1798–5 VI 1868)**, przyrodnika, ur. w Bielsku, zm. w Brnie, profesora fizyki Uniwersytetu Lwowskiego, nauczyciela we Lwowie i Brnie, badacza flory i fauny Karpat, autora m.in. *Enumeratio plantarum Galiciae et Bucovinae* (1835); od jego nazwiska pochodzi nazwa opisanego z Pienin przez F. Herbicha endemicznego złoćcienia Zawadzkiego (*Chrysanthemum zawadzki*).
- **425 rocznica śmierci Marcina z Urzędowa (ur. ok. 1500–22 VI 1573)**, jednego z pierwszych polskich botaników, lekarza, księdza, ur. w Urzędowie (woj. Lubelskie), zm. w Sandomierzu, absolwenta uniwersytetów w Krakowie i Padwie, lekarza nadwornego hetmana Jana Tarnowskiego, kanonika katedry sandomierskiej; w latach ok.1543–1553 opracował *Herbarz Polski* (wydany pośmiertnie w 1595 r), pierwszy oryginalny polski tzw. zielnik czyli ilustrowaną encyklopedię przyrodniczą, zawierającą bogate informacje o roślinach, zwierzętach i minerałach użytkowanych w dawnej Polsce.
- **120 rocznica śmierci Franciszka Maksymiliana Sobieszczańskiego (10 X 1814–3 VI 1878)**, popularyzatora nauk przyrodniczych, ur. w Bychawie (woj. lubelskie), zm. w Warszawie, ogrodnika w majątku Tarnowskich w Dzikowie, bibliotekarza Biblioteki Głównej b. Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego, autora artykułów popularnych z zakresu botaniki, m.in. biografii wielu przyrodników.
- **70 rocznica śmierci Józefa Rostafińskiego (14 VIII 1850–5 V 1928)**, systematyka glonów i śluzowców, historyka botaniki, pioniera etnobotaniki,

wybitnego popularyzatora biologii, współtwórca współczesnej polskiej nomenklatury botanicznej, ur. w Warszawie, zm. w Krakowie, docenta Uniwersytetu w Strasburgu, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, długoletniego dyrektora Ogrodu Botanicznego, autora m.in. pierwszej

syntezy flory roślin naczyniowych środkowej i północnej Polski (*Florae Polonicae Prodromus*, 1872), uzupełnionej o paprotniki (1886), pionierskiej monografii słuźowców (*Słuźowce (Mycetozoa). Monografia*, 1875), unikatowych w skali światowej studiów nad botaniką średniowiecza i Renesansu, uwieńczonych m.in. dziełem: *Średniowieczna historia naturalna. Symbola ad historiam naturalem medii aevi* (Cz.1–2, 1900) i monograficznymi opracowaniami: *Medycyna na Uniwersytecie Jagiellońskim w XV wieku* (1900), *Nasza literatura botaniczna XVI wieku oraz jej autorowie lub tłumacze* (1888), a także klasycznego *Słownika polskich imion rodzajów* (1900) oraz wielu popularnych artykułów, książki: *Z Algerii. przyroda i ludzie* (1888, wyd. 2–1896), zbioru odczytów: *Ze świata przyrody. Szkice i opowiadania* (1887) oraz znakomych podręczników biologii dla szkół różnych szczebli (6 tytułów), m.in. sławnego *Przewodnika do oznaczania roślin* (wyd. 1–1886, wyd. 21–1979, uzupełnione przez O. Seidl).

• **50 rocznica śmierci Dezyderygo Szymkiewicza (I VI 1885–15 V 1948)**, ekologa, geografa roślin, ur.

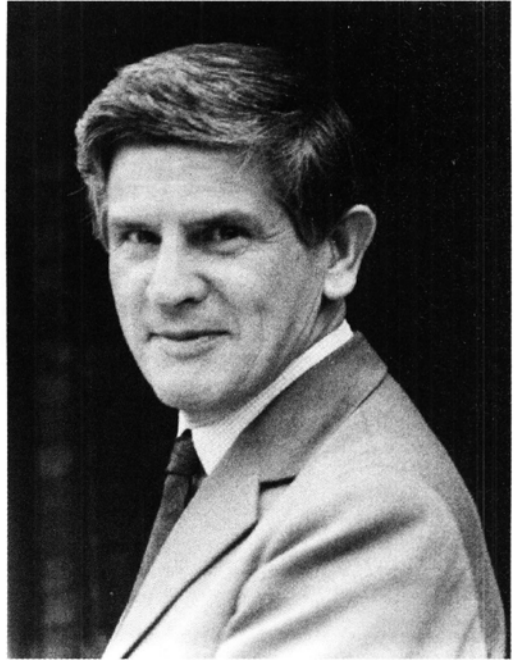
w Wilkii na Kowieńszczyźnie, zm. w Krakowie, profesora Politechniki Lwowskiej, kierownika Katedry Botaniki Ogólnej i Fizjologii Roślin, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, współorganizatora Wydziału Leśnego, kierownika Katedry Ekologii Roślin i Klimatologii UJ, założyciela stacji ekologicznych w Dublinach (1927) i Czernem na Polesiu (1929), pioniera matematycznych metod w botanice, twórcą stosowanego w nauce światowej pojęcia tzw. współczynnika pokrewieństwa rodzajowego, służącego do porównywania

flor odległych regionów geograficznych, autora pionierskich prac biometrycznych i ekologicznych dotyczących wpływu czynników klimatycznych na czynności fizjologiczne roślin oraz podręczników: *Botanika* (1928) i *Ekologia roślin* (1932).

Alicja ZEMANEK

JUBILEUSZ 70 LECIA URODZIN PROFESORA DRA HAB. WIESŁAWA STAWIŃSKIEGO

Jubilee of 70th anniversary
of Professor Wiesław Stawiński's birth

Profesor dr hab. Wiesław Stawiński urodził się 22 czerwca 1928 roku w Tarnowskich Górach na Górnym Śląsku. W latach 1949–1952 studiował biologię w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie uzyskując dyplom ukończenia studiów pierwszego stopnia. Podjął następnie pracę zawodową jako nauczyciel biologii w Szkole Podstawowej i Liceum Ogólnokształcącym w Katowicach-Szopienicach (lata 1952–1967), a potem w Liceum Ogólnokształcącym im. Mikołaja Kopernika w Bielsku-Białej. W okresie od 1955 do 1957 r. studiował na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie uzyskując stopień magistra biologii.

Następne lata wyznaczają kolejne etapy Jego drogi naukowej:

– stopień doktora nauk przyrodniczych uzyskał w 1965 roku (Uniwersytet Jagielloński) na podstawie rozprawy z dziedziny algologii pt. „*Występowanie gatunków z rodzaju Phacus w różnych siedliskach w okolicy Bielska-Białej*”;

– w 1979 roku przedstawił na Uniwersytecie w Halle rozprawę habilitacyjną pt. „*Theoretische und empirische Untersuchungen zur Gestaltung des Laborunterrichts im Fach Biologie an den allgemeinbildenden Schule*” uzyskując stopień doktora habilitowanego nauk przyrodniczych w zakresie metodyki nauczania biologii;

– w latach 1970–1991 pracował jako docent, a następnie (od 1991 do 1996) jako profesor nadzwyczajny w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie; w 1994 roku otrzymał tytuł naukowy profesora biologii – w 1996 roku uzyskał stanowisko profesora zwyczajnego;

– od 1967 roku Profesor Stawiński kieruje nieprzerwanie Zakładem Dydaktyki Biologii w Instytucie Biologii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie. Pełnił również funkcję Prodziekana.

Okres od 1952 do 1998 roku obejmuje więc 46 lat Jego intensywnej pracy pedagogicznej i naukowej. W tym czasie Profesor z godnym naśladowania poświęceniem swą całą twórczą energię kieruje na kształcenie młodzieży szkolnej i akademickiej. Niestrudzenie doskonalili również kadre nauczycielską w zakresie nowoczesnych metod nauczania biologii i przedmiotów pokrewnych, będąc jednocześnie inspirującym badaczem i autorem licznych opracowań specjalistycznych z dziedziny metodyki nauczania biologii.

PROFESOR – MISTRZ I NAUCZYCIEL

Do szczególnie ważnych dziedzin działalności Profesora Wiesława Stawińskiego należy nieustanne poszukiwanie optymalnych metod nauczania biologii oraz opieka naukowa nad magistrantami lub doktorantami. Dotychczas pod Jego kierunkiem wielu uzyskało stopień magistra, a 20 – doktora nauk biologicznych w zakresie dydaktyki biologii. Inspirował też wielu młodszych kolegów – pracowników nauki i swoich uczniów, służąc im swą radą i wiedzą oraz doświadczeniem naukowym. Właszcza wielu nauczycieli szkół podstawowych i średnich korzysta od lat z wiedzy i ogromnego doświadczenia zawodowego Profesora – zarówno na studiach jak i na kursach podyplomowych, których był i jest nie tylko organizatorem, lecz również bardzo cenionym wykładowcą. Należy podkreślić, iż wieloletnia, pełna zaangażowania działalność dydaktyczna dotycząca niemal wszystkich szczebli kształcenia zawodowego nauczycieli biologii

(szkolnictwo średnie, wyższe oraz podyplomowe) została utrwalona w świadomości Jego wychowanków i uczniów oraz w środowisku zawodowym jako „Szkoła Profesora Stawińskiego”, tzn. szkoła nowoczesnych metod nauczania przedmiotów biologicznych – z wykorzystaniem różnorodnych mediów, także audiowizualnych, oraz na bieżąco uaktualnianej tematyki nauczania i kształcenia świadomości ekologicznej – zgodnej z postępem biologii i osiągnięciami wiedzy przyrodniczej.

Dotychczasowy, bogaty i znaczący, dorobek naukowy Profesora wyraża się bardzo okazałą liczbą prac badawczych, artykułów przeglądowych i komunikatów, wykładów i referatów wygłoszonych na sympozjach i konferencjach naukowych, zarówno krajowych jak i zagranicznych. Do 1997 roku (włącznie) opublikował ok. 330 pozycji, w tej liczbie ponad 50 publikacji w zagranicznych wydawnictwach (w j. angielskim, niemieckim, rosyjskim, bułgarskim i japońskim – jeden rozdział w książce nt. edukacji środowiskowej w świecie wydanej w Japonii).

Szczególne znaczenie w kształceniu teoretycznym jak i w zawodowym doskonaleniu studentów, a także w codziennej pracy praktyków zawodu nauczycielskiego, mają zwarte dzieła podręcznikowe, których Profesor jest autorem, jak np. „*Zarys ogólnej dydaktyki biologii*” (Kraków 1976), oraz redaktorem i współautorem, „*Zarys dydaktyki biologii*” (PWN Warszawa, I wyd. 1985, II wyd. 1985 – autor I cz.) oraz współautor II cz. Wymienić trzeba takie podręczniki szkolne... biologii, książki przedmiotowo-metodyczne dla nauczycieli; zeszyty do ćwiczeń dla klasy 5, a także 3 przewodniki do nauczania biologii i ochrony środowiska, zbioru instrukcji ćwiczeniowych z fizjologii zwierząt (1992) oraz ekologii i ochrony środowiska (1993) a ponadto opracowanie „*Główne nurty rozwoju dydaktyki biologii*” (1992) i wiele innych.

Wieloletnia, bardzo aktywna działalność naukowa i organizacyjna oraz wychowawcza Profesora dr hab. Wiesława Stawińskiego ujawnia Jego wyjątkową osobowość, która skupia wokół siebie liczne grono uczniów oraz kontynuatorów Jego racjonalnych, zawsze światłych i pogłębionych idei, dotyczących dydaktyki biologii oraz poglądów związanych z teoretycznymi i aplikacyjnymi aspektami nauczania przedmiotów przyrodniczych.

PROFESOR WIESŁAW STAWIŃSKI JAKO NAUCZYCIEL

Profesora jako nauczyciela i wychowawcę młodzieży poznałem przed wielu laty – w okresie, gdy

sam byłem uczniem LO im. Mikołaja Kopernika w Bielsku-Białej.

Sięgając myślą do tego okresu chętnie wspominałbym grono moich wspaniałych profesorów, a zwłaszcza tych, których z wielu względów zapominieć niepodobna, i którzy pozostaną za mną do końca w mojej dla nich wdzięcznej i przyjaznej pamięci.

Do takich bez wątpienia należy Pan Profesor Wiesław Stawiński, uczący nas w owym czasie (1961–1963) biologii oraz nauki o człowieku i higieny.

Z dzisiejszej perspektywy i mojego już dość znacznego doświadczenia jako nauczyciela akademickiego mogę stwierdzić, iż nie można przecenić zasług takich pedagogów ze szkolnictwa podstawowego i średniego, którzy dzięki swoim talentom i zaangażowaniu podczas codziennej pracy są w stanie kreować fascynujący obraz nowych światów nauki, którzy potrafią przybliżać nie tylko całą paletę barw wiedzy, lecz również ich subtelne odcienie – z taką umiejętnością, która jest w pełni zgodna z potrzebami intelektualnymi ucznia, i z tak trafną oceną ich zakresu, jaki wyznacza możliwość indywidualnej percepcji wielu nowych dla młodego człowieka faktów naukowych i skomplikowanych w swej naturze fenomenów. W blasku wiedzy i doświadczenia takich właśnie nauczycieli rozwijają się najbujniej talenty uczniów oraz rodzą się ich zainteresowania tajemnicami świata, implikujące konieczność ich odkrywania. Do takich nauczycieli należał wtedy w naszej szkole profesor Wiesław Stawiński, finalizujący wówczas swoją dysertację doktorską z algologii na UJ w Krakowie. Profesor prowadził również zajęcia pozalekcyjne, które nie były obowiązkowe dla wszystkich uczniów, lecz uczestniczyło w nich wielu interesujących biologią. Szczególnym zainteresowaniem cieszyła się w naszej szkole wzorowo prowadzona, bogata jak na warunki szkolne, kolekcja zwierząt akwariowych – wielu gatunków ryb oraz niektórych płazów, a także terraria z różnymi gryzoniami i egzotycznymi stawonogami. Każdy z członków kółka biologicznego miał ściśle powierzone przez Profesora obowiązki, z których musiał się bardzo rzetelnie wywiązać. Wygłaszaliśmy również na naszych spotkaniach prelekcje, do których samodzielnie zbieraliśmy materiały teoretyczne i ilustracyjne oraz preparaty lub okazy naturalne. Następnie Profesor wzbogacał je o źródła bibliograficzne z prywatnego księgozbioru, zwłaszcza o bogato ilustrowane obcojęzyczne albumy oraz inne książki i czasopisma przyrodnicze, które wtedy były dla większości z nas niedostępne. Najciekawiej przygotowane referaty mogliśmy również przedstawiać całej klasie na lekcjach biologii, co stanowiło znaczne wyróżnienie i wyraziście promowało zainteresowanego nie tylko w

środowisku klasowym, lecz także szkolnym. Do niezapomnianych należały również wycieczki przyrodnicze, na których Profesor objaśniał nie tylko zjawiska ogólnoprzyrodnicze, czy szczegóły florystyczne i faunistyczne dotyczące napotkanych po drodze gatunków, lecz również fascynował nieujętymi jeszcze w programach szkolnych i w naszych podręcznikach informacjami z różnych dziedzin ekologii – wskazując na konkretne przykłady, które sami mogliśmy zaobserwować w terenie. Osobnym obiektem naszych doświadczeń był również ogródek przyszkolny, gdzie zdobywaliśmy praktyczną wiedzę o uprawie i pielęgnacji roślin użytkowych.

Profesor jako nasz nauczyciel był bardzo skrupulatny i obiektywny w ocenie wiedzy ucznia. Nie bał się również oddać w ręce uczniów mikroskopów, dzięki czemu lekcje tematycznie związane z mikroskopowaniem należały do najciekawszych. Interesowały nawet tych, których wcześniej nie fascynowały zagadnienia przyrodnicze. Nie dziwi zatem, iż liczna grupa uczniów Profesora – absolwentów naszej szkoły – wybrała jako kierunek swych studiów medycynę, biologię, weterynarię czy rolnictwo.

Należy także podkreślić, iż w tamtym okresie Profesor Stawiński przewodniczył Filii Katowickiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika w Bielsku-Białej i ten okres działalności przysporzył Towarzystwu licznych członków, miłośników przyrody z terenu Podbeskidzia i okolic. W posiedzeniach Towarzystwa uczestniczyli również uczniowie i nauczyciele różnych szkół z całego okręgu bielskiego. Profesor zapraszał wielu znakomitych prelegentów – najczęściej pracowników wyższych uczelni, a także podróżników odwiedzających egzotyczne rejony świata. Dzięki nim poznawaliśmy interesujące zagadnienia z wielu dziedzin przyrodoznawstwa, marząc o dalekich podróżach do tropików, do Afryki czy Ameryki lub surowej przyrody Arktyki. Po dzień dzisiejszy wielu z nas od tamtej pory uczestniczy czynnie w posiedzeniach naukowych tego Towarzystwa, pełniąc w nim również różne funkcje lub jako prelegenci.

Korzystając z okazji, jaką stwarza podwójny jubileusz Pana Profesora dra hab. Wiesława Stawińskiego, tj. siedemdziesiąta rocznica Jego urodzin i czterdziestopięciolatec pracy naukowej i dydaktycznej, składamy Mu najlepsze życzenia wszelkiej pomyślności w dalszej pracy twórczej dla dobra i doskonalenia zawodowego środowiska nauczycielskiego oraz wzbogacania wiedzy kolejnych pokoleń młodzieży akademickiej i szkolnej.

PRACOWNIA PALEOBOTANICZNA MUZEUM
ZIEMI POLSKIEJ AKADEMII NAUK –
50-LECIE ISTNIENIA

Palaeobotanical laboratory of the Museum of Earth,
Polish Academy of Sciences – 50th anniversary of
establishment

Wkrótce po zakończeniu drugiej wojny światowej, w zburzonej jeszcze Warszawie, rozpoczęło się organizować życie naukowe. W lipcu 1946 r. pani Hannie Czeczottowej (1888–1892), energicznej botaniczce, powierzono zorganizowanie Pracowni Paleobotanicznej w tworzącym się Muzeum Ziemi. Początkowo placówka ta podlegała Instytutowi Geologicznemu, mieszczącemu się przy ul. Rakowieckiej 8, i tam też Pracownia Paleobotaniczna otrzymała skromny kąt. Należało rozpocząć od zdobywania najprostszego sprzętu i mebli, bo nie było dosłownie niczego. W 1950 r. Muzeum Ziemi otrzymało zabytkowy pałacyk przy Alei Na Skarpie 20–26 i wówczas Pracowni Paleobotanicznej przydzielono tam duży pokój na parterze, na laboratorium, oraz mniejszy – na gabinecie pani Czeczottowej.

Pani Czeczottowa rozpoczęła werbowanie pracowników, którzy początkowo wzięli się z Pracownią tylko na krótko. Związane to było z wymogami stawianymi przez panią Czeczottową całkowitego oddania się pracy, niekiedy aż do wyrzeczenia się spraw osobistych. Zespół Pracowni formował się więc długo. Niektóre były pracowniczki, po odejściu z pracy, rozpoczynały własną samodzielną działalność naukową (Alina Doroszevska, Zofia Zalewska), inne zmieniały nawet zawód (Anna Warska-Palczyńska, Barbara Charazińska-Bernat). Pierwsza wieloletnia pomocnica Hanny Czeczottowej, Franciszka Gratys-Gruziel (1948–1959) była zatrudniona najpierw dorywczo, a później na etacie. Z czasem stała się wysoko kwalifikowaną laborantką, a także pomagała w organizacji wypraw terenowych.

Od początku pani Czeczottowa rozpoczęła urządzanie wypraw naukowych na południe Polski, w poszukiwaniu flor kopalnych do opracowania, a zarazem zbioru okazów muzealnych. Odwiedziła w tym czasie wiele kopalni i odkrywek, penetrując głównie tereny wymieniane w literaturze paleobotanicznej. Trzeba dodać, że wyjazdy te nie były wówczas proste, nie tylko ze względu na trudności komunikacyjne (podróż wagonami towarowymi lub przygodnymi środkami komunikacji). W latach czterdziestych i pięćdziesiątych konieczne było posiadanie paszportu, a także zezwolenie z Ministerstwa Oświaty na posiadanie map i sporządzanie planów i szkiców terenowych.

Fot. 1. Przy odkrywce w Kopalni Węgla Brunatnego Turów w 1958 r. Stoją od lewej Prof. Czeczottowa, M. Leśny (górnik), C. Lesicki (górnik), K. Grzybek (asystentka), S. Mączyńska (asystentka) (Fot. A. Szumański).

Phot. 1. At the exposure of Turów brown coal mine in 1958. From the left: Prof. Czeczottowa, M. Leśny (miner), C. Lesicki (miner), K. Grzybek (assistant), S. Mączyńska (assistant) (Photo A. Szumański).

W czasie jednej z pierwszych wypraw, odbytej z prof. Ciukiem z Instytutu Geologicznego, w lipcu 1946 r. została odkryta bogata flora mioceńska na terenie kopalni odkrywkowej węgla brunatnego w Turowie koło Bogatyni. Odtąd opracowanie naukowe tej flory stało się głównym tematem badawczym Pracowni Paleobotanicznej. Oprócz licznych wyjazdów na inne złoża, od 1947 r., corocznie odbywały się dwie tygodniowe ekspedycje do Turowa. Wyjeżdżano zwykle w grupie zespołu Pracowni Paleobotanicznej, zasilonej pracownikami innych działów Muzeum Ziemi, i zawsze przy współpracy miejscowych robotników kopalni. Wypraw tych odbyło się 34, z czego pierwszych 27 pod kierownictwem prof. Czeczottowej. Ostatni raz była ona na odkrywce w 1969 r., a 5 lat później odbyła jeszcze wizytę kurtuazyjną na zaproszenie dyrekcji kopalni. Poza pracownikami Muzeum Ziemi zapraszani byli również do udziału w ekspedycjach do Turowa inni naukowcy z kraju, a także z zagranicy. Odwiedzili kopalnię m.in. prof. A. A. Kolałowski (Abchazja), państwo Wonnacott (Wielka

Fot. 2. Zespół Działu Paleobotanicznego Muzeum Ziemi PAN w 1976 r. Stoją od lewej: dr K. Juchniewicz, dr A. Kohlman-Adamska, U. Półtorak, dr A. Hummel i mgr Z. Baranowska-Zarzycka (Fot. L. Dwornik).

Phot. 2. Team of the Palaeobotanical Laboratory of the Museum of Earth, Polish Academy of Sciences in 1976. From the left: dr K. Juchniewicz, dr A. Kohlman-Adamska, U. Półtorak, dr A. Hummel and mgr Z. Baranowska-Zarzycka (Photo L. Dwornik).

Brytania), dr J. Huard (Francja) oraz dr Z. Kvaček (Czechy).

Plonem każdej z wypraw do Turowa było 6–8 skrzyń z materiałami do badań. Były to odciski w ile i syderycie, zwęglone owoce i nasiona, lignity oraz próbki do analizy pyłkowej, a także duże próby piasków i ilów do szlamowania. Tak więc od początku praca zakrojona była wielostronnie. W związku z tym każda z osób zatrudnionych w Pracowni miała za zadanie wyspecjalizowanie się w opracowaniu jednego typu szczątków. Lignity i inne szczątki *Coniferae* przypadły dr Zofii Zalewskiej (1949–1957), opracowanie sporomorf mgr Barbarze Charazińskiej-Bernat (1952–1959). W latach sześćdziesiątych analizę pyłkową Turowa opracowywała mgr Julia Doktorowicz-Hrebnicka z Instytutu Geologicznego w Warszawie. Analizę nablónkową prowadziła mgr Anna Warska-

Palczyńska (1954–1957), a następnie mgr Krystyna Juchniewicz (1958–1990). Owoce i nasiona oraz odciski liści opracowywała prof. Czeczottowa, przy współpracy prof. Aliny Skirgiełło z Uniwersytetu Warszawskiego. Kopalne mchy natomiast opracowywała mgr Zofia Baranowska-Zarzycka (od 1960 r.), która później zajęła się również opracowaniem owoców i nasion z Nowej Królewskiej Wsi oraz Ruszowa. Wyniki tych opracowań ukazały się w pięciu tomach *Prac Muzeum Ziemi* (nr 3, 4, 10, 24, 33), a także w *Wiadomościach Muzeum Ziemi, Kwartalniku Geologicznym, Przeglądzie Geologicznym i w Acta Palaeobotanica*.

W latach sześćdziesiątych pojawił się, niczym kometa na firmamencie Pracowni, mgr Zdzisław Bąkowski. Swoją bystrością i niezwykłą śmiałością koncepcji naukowych zafascynował prof. Czeczottową. Był

to jednak duch nieujarzmiony, nie umiejący pracować w ramach etatu (1960–1962). Tylko dzięki swojemu uporowi i energii prof. Czczottowa zdołała wymóc na nim zrobienie doktoratu w 1965 r., na okazie palmy eoceńskiej ze zbiorów Muzeum Ziemi (*Prace Muzeum Ziemi* nr 10) oraz wykonanie dwóch rekonstrukcji: olejnego obrazu roślinności karbońskiej i rysunku piórkiem *Cycadeoidea*. Potem kontakt z nim się urwał.

Pani Czczottowa, w dowód zasług naukowych, otrzymała nominację na profesora. W r. 1960 przeszła formalnie na emeryturę. Nie zmieniło to jednak w niczym jej działalności w Pracowni Paleobotanicznej, której była odtąd kierownikiem honorowym, aż do 1974 r., a także wieloletnim członkiem Rady Naukowej Muzeum Ziemi.

W 1959 r. Muzeum Ziemi stało się jedną z placówek Polskiej Akademii Nauk. W 1966 r. nabyła ona dla Muzeum Ziemi sąsiedni pałacyk, od spadkobierców znanego architekta prof. Pniewskiego. Jako ciekawostkę warto dodać, że pałacyk ten wybudowany został w XVIII wieku według projektu Szymona Bogumiła Zuga, na rezydencję ks. Kazimierza Poniatowskiego, brata króla. Po roku 1800 odbywały się w nim przez pewien czas tajne posiedzenia Łoży Masońskiej. W ówczesnej sali zebrań znajdują się obecnie wystawy czasowe Muzeum Ziemi. W nowym budynku Pracownia Paleobotaniczna otrzymała większe, trzypokojowe pomieszczenie oraz oddzielne laboratorium, z wyciągiem. Wszystko to oczywiście po dokonaniu remontu budynku i koniecznych adaptacji do nowych potrzeb.

Od początku istnienia Pracowni prof. Czczottowa, doceniając znaczenie prac bibliograficznych, rozpoczęła pracę nad Katalogiem kopalnych okrytonasiennych Polski. Prace te prowadzone były głównie przez prof. Czczottową, a następnie przez kolejne pracowniczki angażowane wyłącznie dla prac nad Katalogiem. Były to p. Maria Mrozowska (parę lat na pracach zleconych), dr Katarzyna Kleistówna (1959–1963) i mgr Anna Hummel (od 1963 r.). Katalog stał się podstawą do opracowania przez prof. Czczottową pracy o bursztynie bałtyckim (*Prace Muzeum Ziemi* nr 4), a także był bardzo pomocny przy opracowywaniu flory mioceńskiej Turowa. Publikacja samego Katalogu nie okazała się możliwa, z racji jego nieukończenia i podeszłego wieku głównej jego autorki – prof. Czczottowej.

Wielkie znaczenie dla prowadzonych prac naukowych miała prywatna biblioteka przyrodnicza, jaką wielkim kosztem kompletowała prof. Czczottowa, a która po jej śmierci przeszła na własność Muzeum Ziemi. Liczy ona ponad 500 woluminów. Ogromną pomocą w pracach naukowych zespołu są odbitki prac

paleobotanicznych zgromadzone przez prof. Czczottową, w liczbie 3.250 sztuk, a później dr Annę Hummel (400 sztuk) oraz dr Krystynę Juchniewicz (600 sztuk).

Pomocą przy oznaczaniu szczątków kopalnych są stworzone przez prof. Czczottową kolekcje porównawcze gatunków roślin współczesnych. Są to: kolekcja owoców i nasion – 2.120 prób, preparatów pyłkowych – ok. 2.000, preparatów epiderm liści – ponad 1.000 oraz podręczna liściotka zawierająca 900 gatunków. Kolekcje te zawierają gatunki egzotyczne, porównywalne z florami trzeciorzędowymi.

Okres działalności i kierownictwa prof. Czczottowej, oprócz wielostronnego opracowania mioceńskiej flory Turowa, zaowocował wzbogaceniem Pracowni Paleobotanicznej w ogromne zbiory. Zostały one uzyskane głównie dzięki wyprawom terenowym prof. Czczottowej oraz całego zespołu, a częściowo drogą zakupu lub darowizn. Każdą z tych wypraw poprzedzały wnikliwe studia literatury, co w połączeniu z intuicją prof. Czczottowej, pozwalało na uwiecznienie sukcesem eksploracji terenowych. Dobitym tego przykładem może być znalezienie rzadkiego na terenie Polski okazu *Cycadeoidea*.

Ogółem Pracownia posiada obecnie około 23.670 okazów wchodzących w skład 96 kolekcji, w tym 67 polskich, a 29 ze stanowisk całego świata, w tym z Mongolii, Spitzbergenu i Australii.

Oznaczenie i opracowanie kolekcji prof. Czczottowa powierzała także naukowcom spoza Pracowni. Tak więc kolejne flory karbońskie oznaczyli: dr Halina Krawczyńska-Grocholska oraz mgr Władysław Micek (1961–1962), florę interglacialną ze Szwajcarii koło Suwałk opracowała dr Borówko-Dłużakowa (*Prace Muzeum Ziemi* nr 24), lignity z pni *in situ* z kopalni Turów oznaczył i opisał prof. Mikołaj Kostyniuk (*Prace Muzeum Ziemi* nr 10). Opracowanie palinologiczne profilu Turowa zostało dokonane przez dr M. Ziemińską-Tworzydło z Uniwersytetu Warszawskiego (1981).

Kierownictwo Działu Paleobotaniki sprawowały: prof. Hanna Czczottowa w latach 1946–1960, a następnie jako kierownik honorowy do 1974 r., dr Anna Hummel w latach 1974–1988, a od roku 1988 do chwili obecnej mgr Zofia Baranowska-Zarzycka. Zbiorami Działu Paleobotaniki opiekuje się od 1963 r. – Urszula Józwiak-Półtorak.

Od momentu ustania działalności i kierownictwa prof. Czczottowej, Dyrekcja Muzeum Ziemi PAN wyraziła zgodę na współpracę z Instytutem Botaniki im. W. Szafera PAN w Krakowie. Dzięki wsparciu naukowemu tegoż Instytutu, badania naukowe pracowników Działu Paleobotaniki mogły być kontynuowane.

Jedynym doktoratem za czasów kierownictwa prof. Czczottowej była dysertacja Krystyny Juchniewicz w 1971 r., na Uniwersytecie Warszawskim, pod kierunkiem prof. Henryka Teleżyńskiego. Tematem pracy były nablönki izolowane z ilów flory kopalnej Turowa (*Prace Muzeum Ziemi* nr 24). Było to wówczas opracowanie pionierskie. Następne prace doktorskie były możliwe jedynie dzięki poparciu i pomocy Kierownictwa Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN w Krakowie. Dzięki wstawiennictwu prof. Andrzeja Środonia został otwarty i ukończony w 1981 r. przewód doktorski Anny Hummel. Obroniła ona pracę o plioceńskiej florze liściowej z Ruszowa k. Żar pod kierunkiem prof. Marii Łańcuckiej-Środoniowej. Praca ta oparta była na badaniach morfologicznych i anatomicznych. Aleksandra Kohlman-Adamska obroniła w 1992 r. pracę o analizie pyłkowej z osadów neogennych rejonu Wyrzysk NW Polski pod kierunkiem prof. Leona Stuchlika. Materiały do tej pracy otrzymała ona z Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN w Krakowie i z Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie. W roku 1997 uzyskała stopień naukowy doktora Katarzyna Krajewska (pracuje od 1987 r.) opracowując szczątki liści neogennych flory z Gnojnej pod kierunkiem doc. dr hab. Ewy Zastawniak. Materiał do pracy otrzymała również z Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN w Krakowie. Należy podkreślić, że Anna Hummel i Aleksandra Kohlman-Adamska uzyskały nagrody Sekretarza Naukowego PAN za swoje rozprawy doktorskie, a Katarzyna Krajewska została przedstawiona do takiejże nagrody w 1997 roku.

Okres działalności Działu Paleobotaniki po roku 1974 to, obok prac naukowych zespołu, czas wykorzystania nagromadzonych zbiorów do wystaw. Pracownia wzięła udział w urządzaniu trzech stałych wystaw geologii historycznej. Ponadto urządziła kilkanaście czasowych wystaw paleobotanicznych. Jedną z ostatnich, poświęconą florze karbonu, cieszy się tak wielkim zainteresowaniem, że wystawiono ją w 15 muzeach regionalnych Polski. Poza tym zespół Działu Paleobotaniki bierze żywy udział w pracach popularyzatorskich Muzeum Ziemi.

pozytywnym akcentem końcowym działalności Pracowni jest obecność dwóch młodych pracowników, którzy stwarzają perspektywę dalszego istnienia Działu Paleobotaniki.

Krystyna JUCHNIEWICZ

ANEKS

Stały zespół naukowy Działu Paleobotaniki Muzeum Ziemi PAN

1. Zofia Baranowska-Zarzycka, mgr, pracuje od 1960 r. Publikacje o mchach, owocach i nasionach z Turowa (holocen), Ruszowa (pliocen) i Nowej Królewskiej Wsi (miocen).

2. Anna Hummel, dr, pracowała w latach 1963–1988 r. Publikacje z zakresu morfologii i anatomii liści flor mioceńskich (Turów) i plioceńskich (Ruszów).

3. Krystyna Juchniewicz, dr, pracowała w latach 1958–1990. Publikacje o mioceńskich nablönkach izolowanych miocenu Turowa, genezie węgla brunatnych i paleoekologii.

4. Aleksandra Kohlman-Adamska, dr, pracuje od 1960 r. Publikacje głównie z dziedziny palinologii. Udział w międzynarodowym zespole opracowującym zmiany florystyczne i klimatyczne neogenu Europy, na podstawie palinologii oraz udział w opracowaniu atlasu palinologicznego neogenu Polski.

5. Katarzyna Krajewska, dr, pracuje od 1987 r. Publikacje z zakresu morfologii liści flor neogenu oraz współczestnictwo w opracowaniu haseł paleobotanicznych w *Słowniku Paleontologicznym*.

Ponadto zespół Działu Paleobotaniki brał udział w opracowaniu atlasu skamieniałości do dzieła *Budowa Geologiczna Polski*.

6. Wojciech Mikołuszko, magistrant, zatrudniony okresowo od 1996 r. Praca magisterska z zakresu morfologii i anatomii makroszczątków *Coniferae* mioceńskiej flory Turowa, pod kierunkiem dr M. Ziemińskiej-Tworzydło z Wydziału Geologicznego Uniwersytetu Warszawskiego.

SPRAWOZDANIA ZE SPOTKAŃ NAUKOWYCH SCIENTIFIC MEETING REPORTS

XXI KRAJOWA KONFERENCJA
„ZACHWASZCZENIE WTÓRNE UPRAW
ROŚLIN OKOPOWYCH I ŚCIERNISK”
(WROCLAW, POLSKA, 22–23 WRZEŚNIA 1997)

21st National Conference „Secondary weeding of root
cultures and stubble fields”
(Wrocław, Poland, 22–23 September 1997)

Konferencja została zorganizowana przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa (IUNG), oraz Zakład Ekologii i Zwalczenia Chwastów we Wrocławiu. W konferencji wzięło udział około 60 osób. Byli przedstawiciele takich placówek naukowych, jak: